

NIJZ

Nacionalni inštitut
za **javno zdravje**

Prepovedane droge

Mateja Jandl, dr.med., spec., NIJZ

Razširjenost uporabe prepovedanih drog med različnimi ciljnimi skupinami uporabnikov je pomemben javnozdravstveni problem.

Pojavljajo se nove droge in zasvojenosti.

Za poznavanje problematike in oceno stanja je potrebno celostno spremljanje epidemiološke situacije na področju drog.

Za preprečevanje in obvladovanja/zmanjševanja uporabe drog je potrebno usklajeno medresorsko delovanje.

Strokovna skupina za prepovedane droge

Skupina za prepovedane droge zbira, ureja, obdeluje in posreduje informacije o prepovedanih drogah, uporabnikih prepovedanih drog ter posledicah njihove uporabe za **nacionalne** in **mednarodne** potrebe ter v okviru svojih dejavnosti pošilja podatke tudi **EU Agenciji za droge**, s sedežem v Lizboni (EUDA), s katero tudi sodeluje kot Nacionalna kontaktna točka (Focal Point).

Strokovna skupina za prepovedane droge

Poleg nalog EUDA:

nacionalne naloge - vključno z realizacijo nalog iz nacionalnega akcijskega programa za področje drog in pripravo strokovnih podlag za potrebe Komisije za droge pri Vladi RS, področje preventive, standardi in normativi na področju preventivnega dela. Sistem zgodnjega opozarjanja na pojav novih psihoaktivnih snovi (EWS).

Resolucija o nacionalnem programu na področju prepovedanih drog od leta 2023 do 2030 sprejeta **30. 6. 2023**

Spremljanje uporabe drog

- uporaba drog v splošni populaciji,
- problematična uporaba drog,
- trendi v uporabi drog,
- nalezljive bolezni, povezane z uporabo drog,
- smrti in smrtnost, povezana z uporabo drog,
- povpraševanje po zdravljenju,
- kriminal, povezan z drogami,
- socialna izključenost,
- dostopnosti prepovedanih drog,
- druge naloge iz nacionalnega akcijskega programa na področju drog.

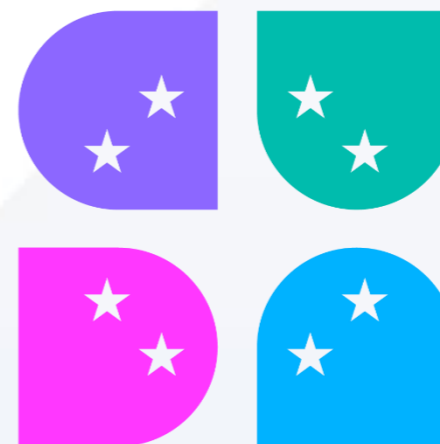
EUDA

Agencija EU za droge (European Union Drugs Agency)

Nadrejena organizacija: Evropska Komisija

Ustanovljena 1993

Julij 2024: nov mandat kot Agencija – razširitev pooblastil in nalog



EUDA

EUDA

- spremlja stanje na področju drog v Evropi
- preučuje ukrepe za reševanje problematike na področju drog in jih posreduje Evropski Komisiji,
- zagotavlja informacije o dobrih praksah v državah članicah EU in jih spodbuja k njihovi izmenjavi
- ocenjuje tveganja novih psihoaktivnih snovi
- upravlja sistem za zgodnje opozarjanje o novih psihoaktivnih snoveh (EWS)
- napoveduje trende/dogajanja/nevarnosti
- razvija orodja in instrumente, ki državam članicam pomagajo spremljati in vrednotiti njihove nacionalne politike, Evropski komisiji pa politike EU

EUDA

Navedene naloge spremljamo s **petimi ključnimi indikatorji**, ki jih je razvila EUDA in so standardizirani na EU nivoju:

1. prevalenca in vzorci uporabe drog med splošno populacijo,
2. prevalenca in vzorci problematične uporabe drog (med uporabniki drog),
3. nalezljive bolezni povezane z uporabo drog (prevalenca in incidenca HIV, hepatitis B, C med injicirajočimi uživalci drog),
4. akutne smrti in smrtnost med uporabniki drog,
5. povpraševanje po zdravljenju

Javni izdatki na področju drog

Financer	Znesek (€)
Občine Sofinanciranje programov na področju drog (128 občin od 212)	1.312.250,06
FIHO Programi na področju prepovedanih drog	1.379.565,50
Urad za mladino Programi organizacij na področju mladinskega dela	18.650,00
ZZZS Delovanje Centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog, vključno s stroški substitucijskih zdravil	6.878.499,74
NIJZ Aktivnosti na področju reševanja problematike drog vključno z nakupom materiala za varno injiciranje drog	585.409,29
MZ Reševanje problematike drog	881.343,79
MDDSZEM Socialnovarstveni programi na področju prepovedanih drog	4.513.217,89
MNZ Ukrepi na področju zmanjševanja ponudbe	313.383,03
Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij Usposabljanje osebja na področju prepovedanih drog	11.998,22
Zavod RS za šolstvo Raziskovalne in izobraževalne aktivnosti na področju prepovedanih drog	20.000,00
Univerzitetna psihiatrična klinika Ljubljana Delovanje Centra za zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog	3.781.419,00
NLZOH Projekt in krovna pogodba za analizo PAS	57.482,56
Skupaj	19.753.219,08



Razširjenost drog v splošni populaciji

Uporaba vseh posameznih prepovedanih drog kadarkoli v življenju je bolj razširjena med moškimi kot med ženskami. Nacionalni inštitut za javno zdravje je v letu 2023 izvedel tretjo **Nacionalno raziskavo o uporabi tobaka, alkohola in drugih drog med prebivalci Slovenije**, tokrat v starosti 15-74 let.

Po podatkih zadnje raziskave je **22,4 %** prebivalcev Slovenije (15 – 64 let) že kdaj v življenju uporabilo katero izmed prepovedanih drog, najbolj razširjena prepovedana droga ostaja konoplja, ki jo je že kdaj v življenju uporabilo 22 % prebivalcev Slovenije. Ekstazi je že kdaj v življenju uporabilo 3,3 % prebivalcev Slovenije, kokain 3,1 % in amfetamin 2,7 % .

Razširjenost drog v splošni populaciji

Že kdaj v življenju - prebivalci Slovenije, anketa 2023, NIJZ

Kazalnik	 (%)	 (%)	Skupaj (%)	Ocena števíla ljudi
Konoplja	25,0	18,6	22,0	294400
Kokain	4,1	1,9	3,1	41200
Ekstazi	4,2	2,3	3,3	44600
LSD	3,5	1,5	2,5	33600
Amfetamin	3,6	1,7	2,7	36100
Heroin	0,9	0,2	0,6	8200

Razširjenost uporabe prepovedanih drog med prebivalci Slovenije v starosti 15-74 let



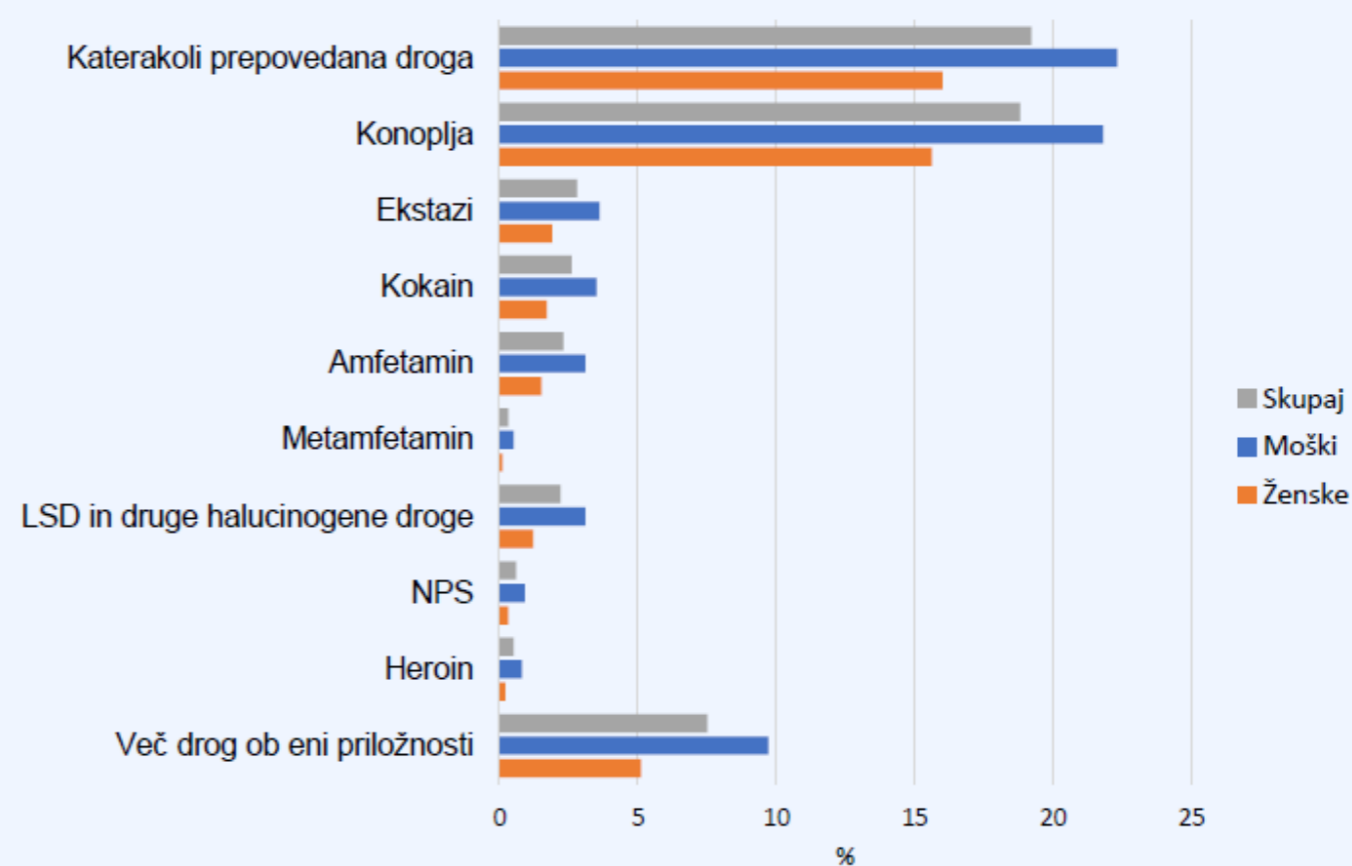
19,2 %
oziroma vsak peti prebivalec
Slovenije v starosti 15-74 let



22,3 %



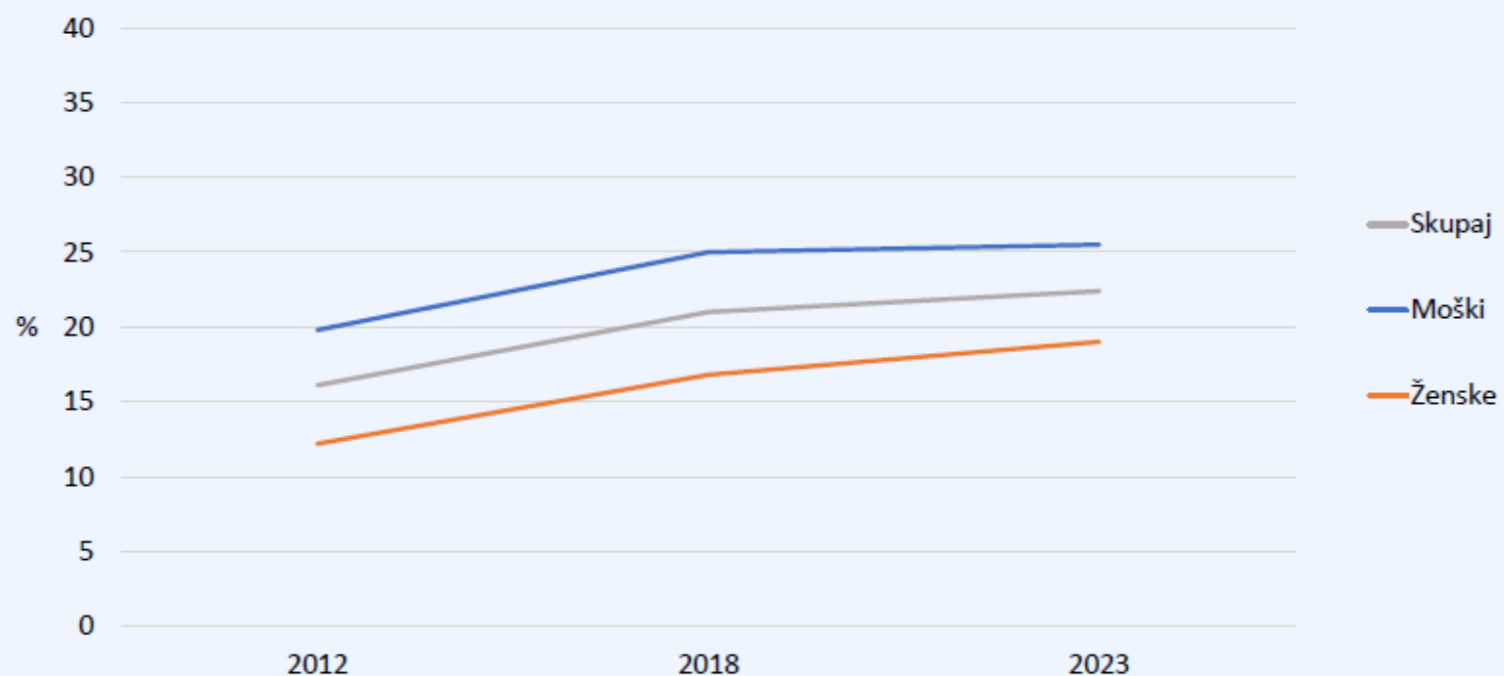
16 %



Razširjenost uporabe prepovedanih drog kadarkoli v življenju med prebivalci Slovenije, starimi 15–74 let, skupaj in po spolu (v %)

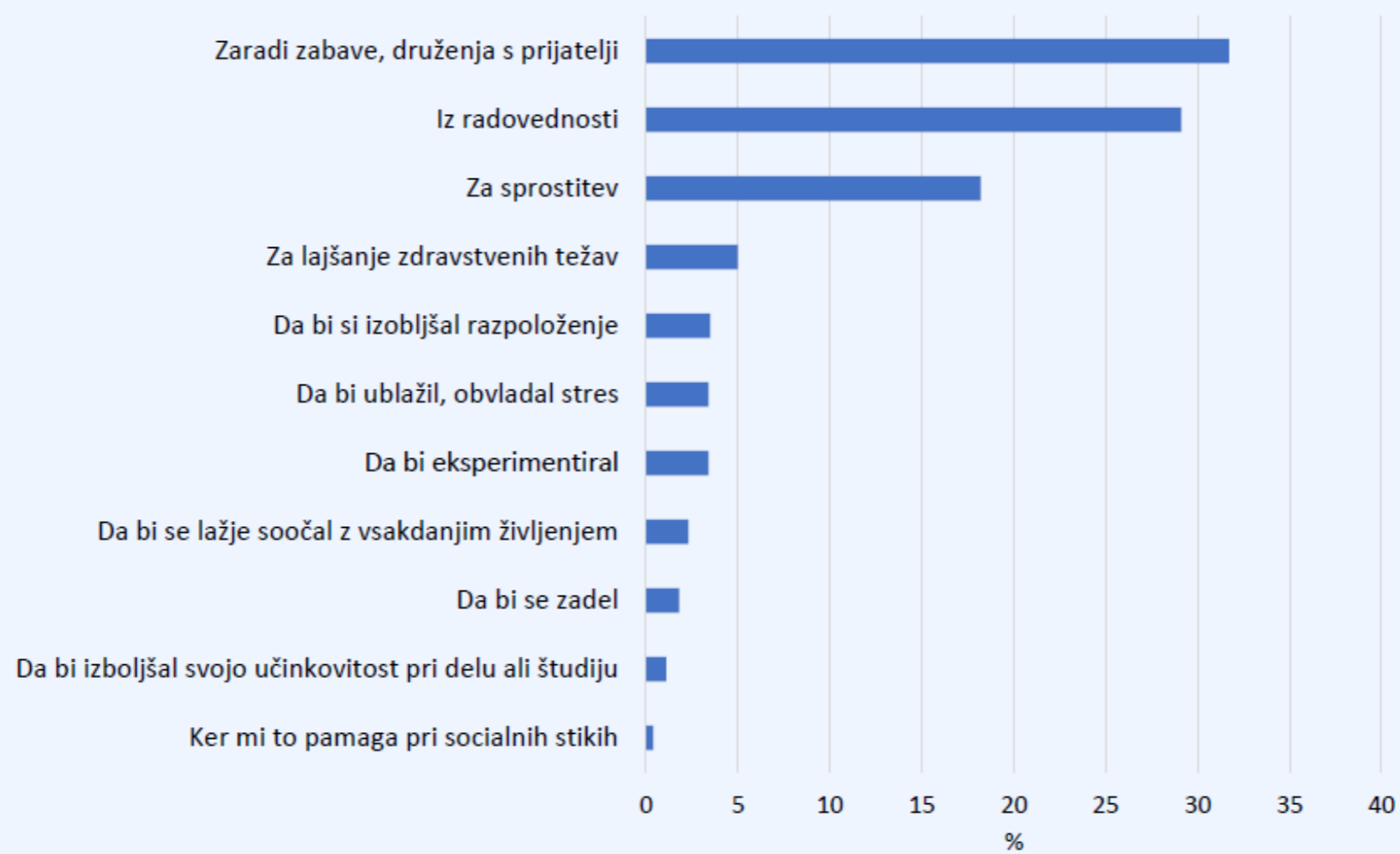
Trend

Razširjenost uporabe prepovedanih drog v obdobju 2012-2023

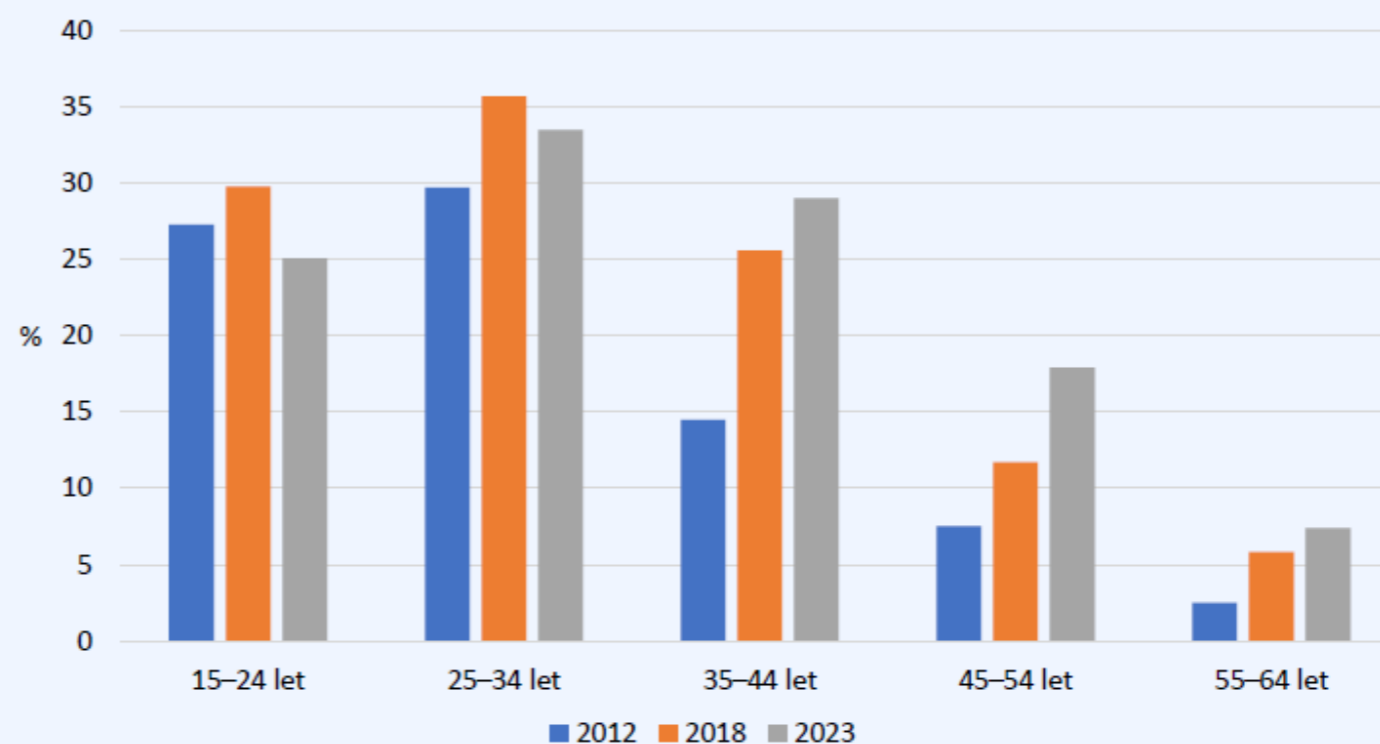
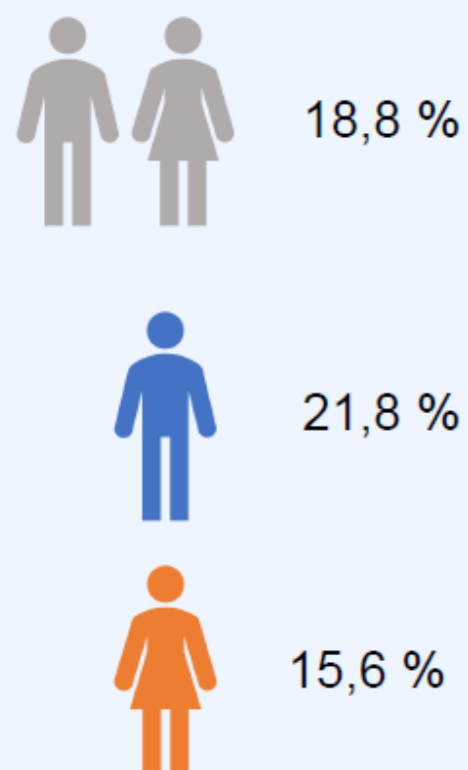


Trend v razširjenosti uporabe prepovedanih drog kadarkoli v življenju v obdobju 2012–2023 med prebivalci Slovenije, starimi 15–64 let, skupaj in po spolu (v %)

Razlogi za uporabo prepovedanih drog



Konoplja: razširjenost in trend

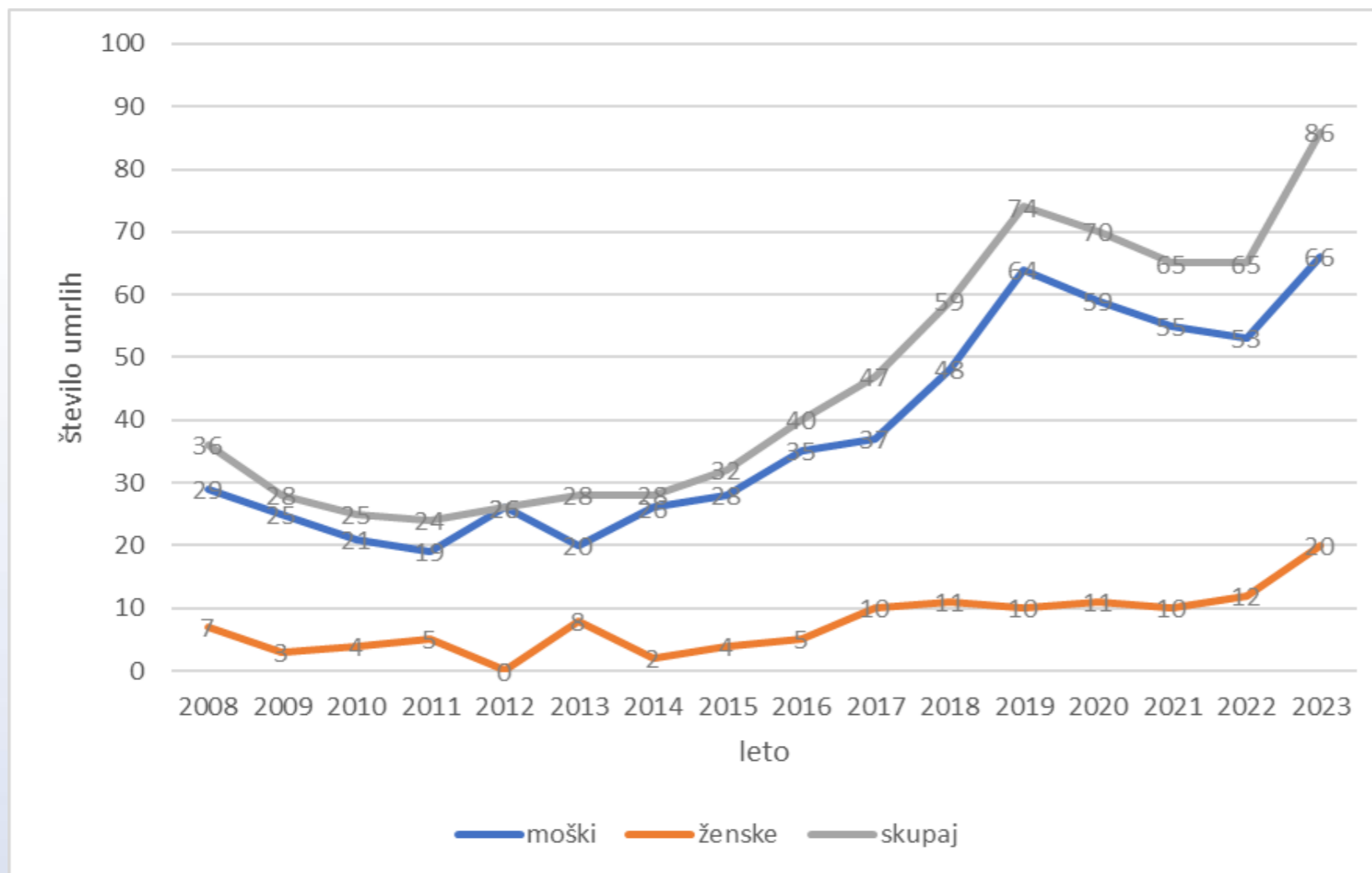


Trend v razširjenosti uporabe konoplje kadarkoli v življenju v obdobju 2012–2023 med prebivalci Slovenije, starimi 15–64 let, 10-letnih starostnih skupinah (v %)

Skupine z izstopajočo uporabo konoplje: moški, starostna skupina 25-34 let, prebivalci z višjo strokovno izobrazbo ali več, prebivalci, ki ne živijo v partnerski zvezi, prebivalci, ki imajo veliko verjetnost težav v duševnem zdravju, prebivalci iz Zahodne Slovenije.

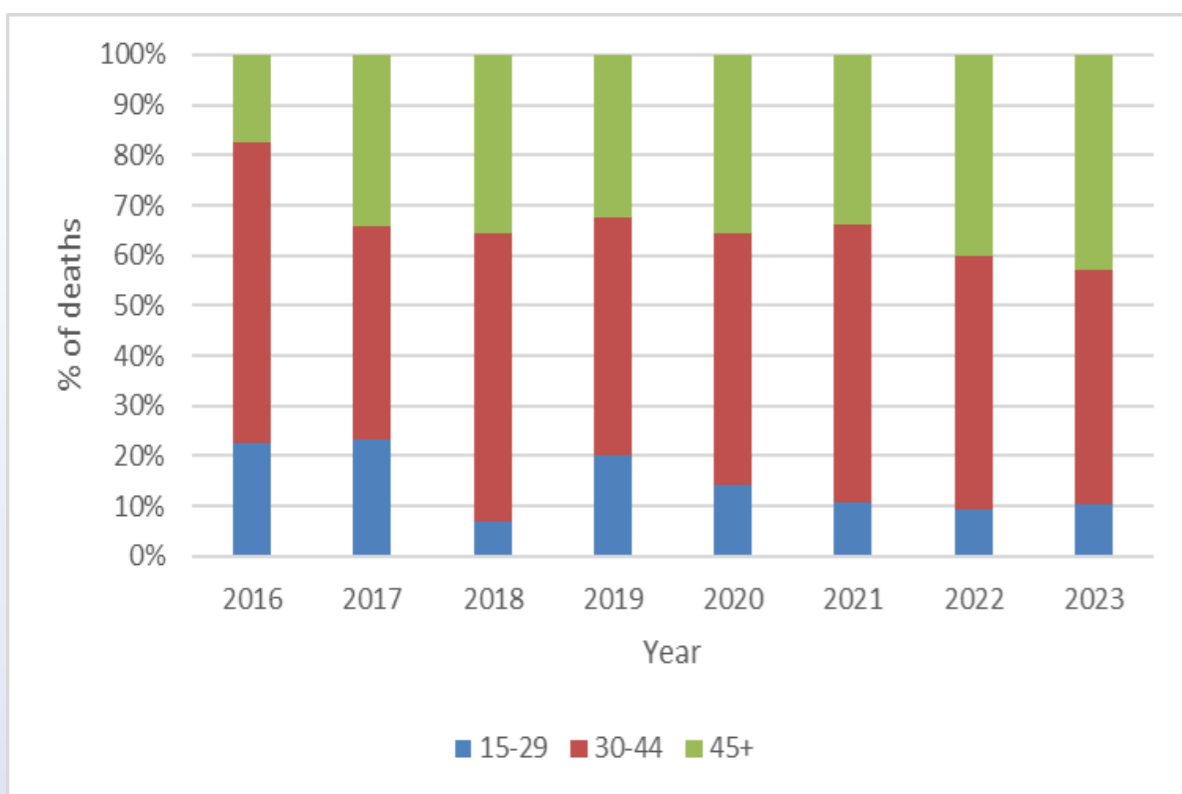
Zdravstvene posledice uporabe drog

Število smrti, povezanih z uporabo drog_trendi_spol

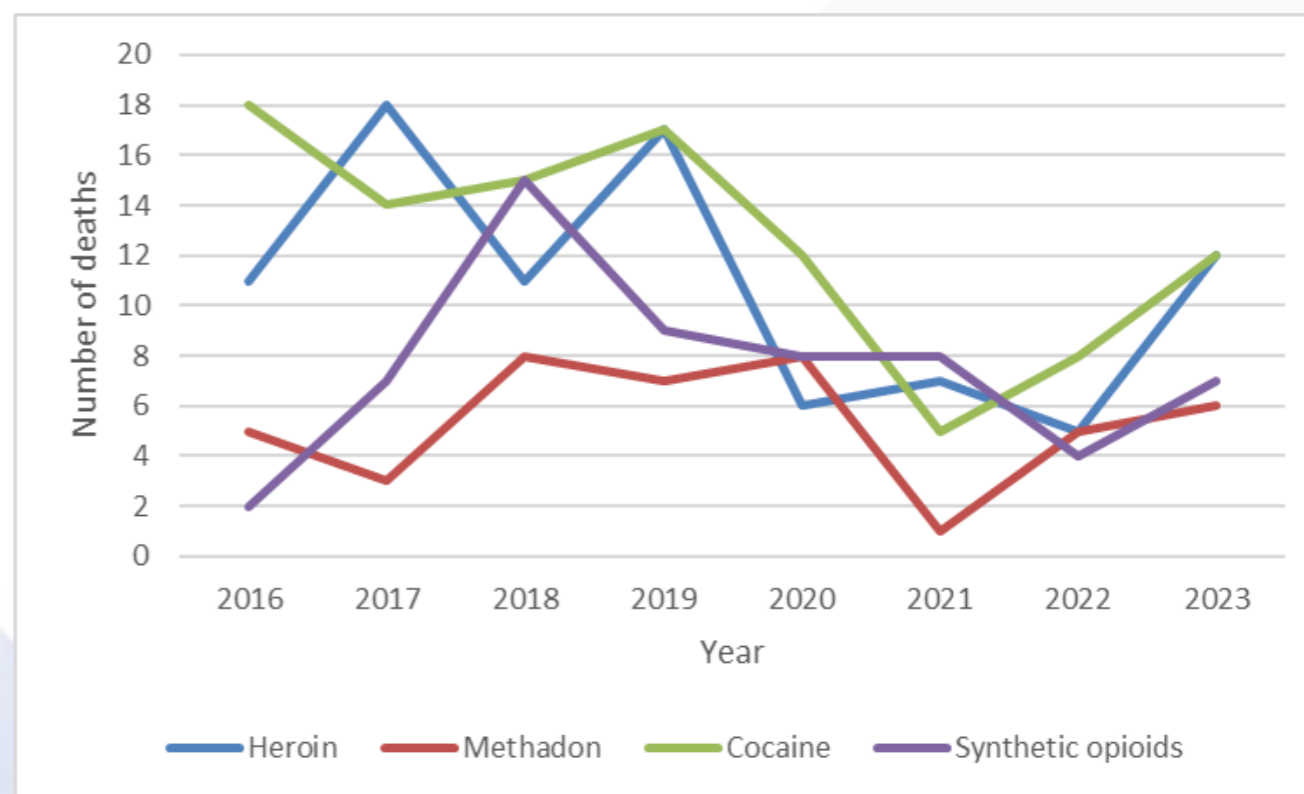


Zdravstvene posledice uporabe drog

Deleži umrlih po starostnih skupinah_trendi



Število umrlih po vrsti droge_trendi



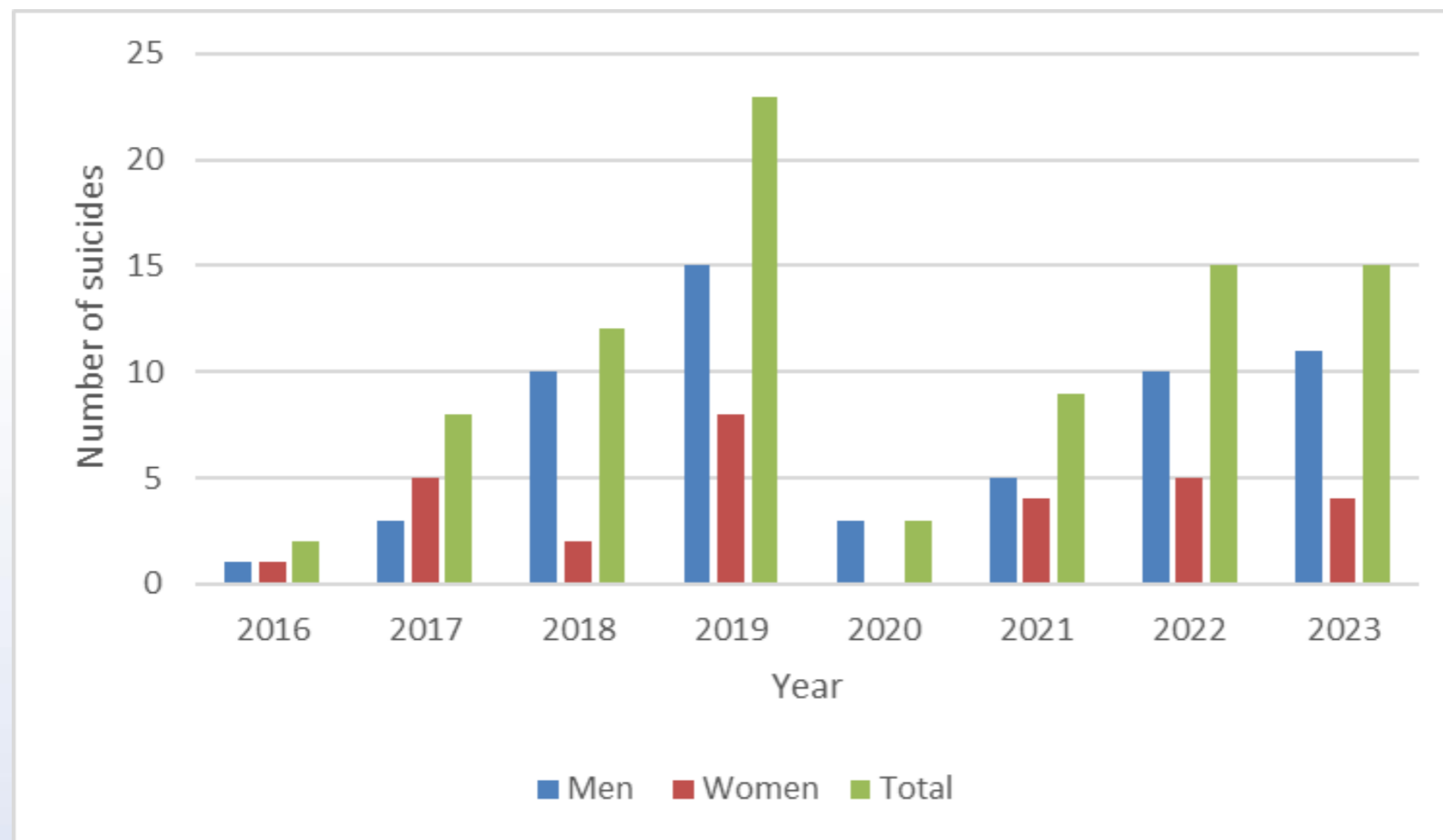
Fatalna predoziranja

Droga	Zunanji vzrok smrti			Odkvisnost	Skupaj
	Naključna izpostavljenost	Namerna samozastrupitev	Nedoločen namen		
Heroin	1	4	7		12
Drugi opioidi					
Metadon	3	2	1		6
Drugi sintetični narkotiki	5	1	1		7
Kokain	6	6			12
Psihostimulansi	1		1		2
Odkvisnost	1	2		42	45
Halucinogeni					
Kanabis	2				2
Skupaj	19	15	10	42	86

za 67 smrti toksikološka preiskava: v 54 primerih prisoten opioid, kar je **78 %** vseh toksikološko opredeljenih smrti, tramadol omenjen v 11 primerih. Najpogostejši kombinacije snovi: metadon in benzodiazepini, heroin in kokain ter metadon in kokain.

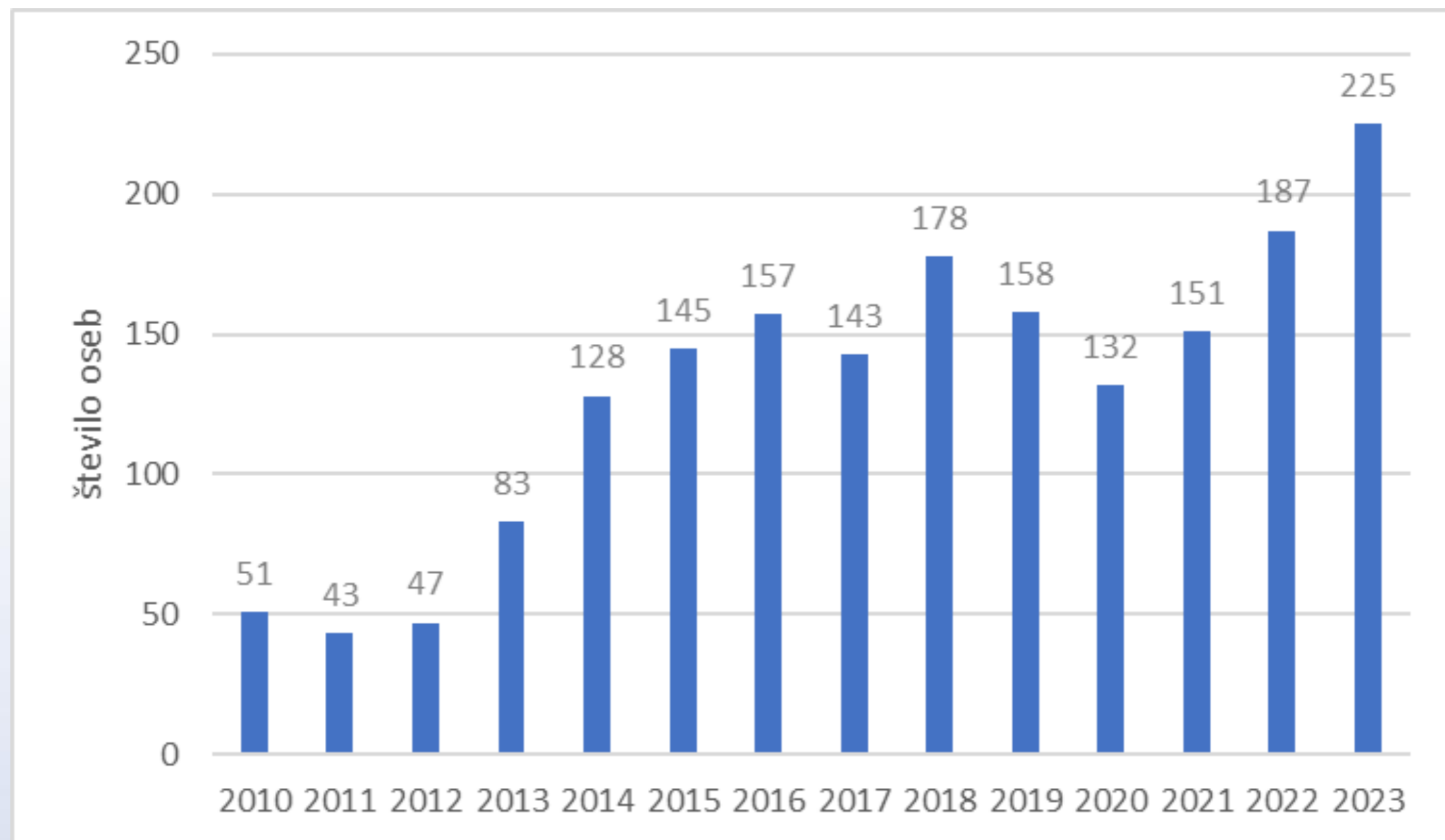
Smrti zaradi uporabe drog

Gibanje števila namernih smrtnih zastrupitev z drogami



Zdravstvene posledice uporabe drog

Zastrupitve UKC Lj - trendi



Zdravstvene posledice uporabe drog

Zastrupitve UKC Lj - trendi

V zadnjih desetih letih, med leti 2011 in 2021 je bila najpogostejša prepovedana droga, ki so jo odkrili pri odraslih osebah zastrupljenih z drogami v UKC Ljubljana **konoplja**. V letu 2023 je bilo prijavljenih **86** primerov zastrupitev s konopljo.

Od leta 2012 je bil trend postopnega naraščanja zastrupitev s **heroinom** vse do leta 2015. V zadnjih petih letih je bilo od 28 do 42 zastrupitev s heroinom na leto, leta 2023 **53**.

Število zastrupitev s **kokainom** narašča od leta 2008. V letih 2019 in 2020 je število zastrupitev s kokainom nekoliko upadlo. Leta 2023 se je število zastrupitev s kokainom povečalo na **86** primerov, zastrupitve s kokainom pa so pogostejše od zastrupitev s heroinom.

Zdravstvene posledice uporabe drog

24-urna konzultantska služba za Slovenijo

DROGA	ŠTEVILO DROG						
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Leto							
Število zastrupljenih bolnikov z drogami	158	128	195	122	158	220	214
Število uporabljenih prepovedanih drog	182	171	258	166	216	301	301
Heroin	19	17	31	33	31	43	29
Kokain	28	30	48	28	36	68	64
Konoplja	46	45	73	43	60	75	68
LSD	4	4	4	4	6	1	3
GHB, GBL, BD	14	20	33	15	24	19	35
Stimulansi amfetaminskega tipa (amfetamin, metamfetamin, MDMA in podobni)	37	25	38	23	35	51	52
Nove psihoaktivne snovi (3-meo-PCE, 3-mmc, 5F-AKB48, metilon, pentedron, MDPHP, a-PHiP, HHC, neznane NPS)	32	30	24	11	10	36	26
Psilocibe	2	0	1	4	2	4	1
ketamin						3	8
Ostale droge (metoksipropamin, 3-metil-PCP)							2
Doping (anaboliki, DMAA)							2
Neznane droge			7	5	12	1	11

Še vedno je treba krepiti programe za zdravljenje in zmanjševanje škode

V 2022 smo dosegli **cilj WHO**: da se zagotovi vsaj 200 igel in brizg na injicirajočega uporabnika drog ter da je 40 % tveganih uporabnikov deležnih zdravljenja z opioidnimi agonisti.

Programi zmanjševanja škode so v Sloveniji v okviru storitve zamenjave sterilnega pribora za uporabo prepovedanih drog izdali **368** igel in brizg na injicirajočega uporabnika drog ~ 70% tveganih uporabnikov deležnih zdravljenja z opioidnimi agonisti.

Uporabniki **programov zmanjševanja škode** večinoma uporabljajo več drog hkrati. V 2023 je narasla uporaba skoraj vseh drog, upada beležimo le pri uporabi konoplje.

Najpogostejše uporabljene droge ostajajo tako kot v preteklih letih heroin (57,6 %), kokain (62,7 %) in konoplja (67,8 %). **70 %** prejema nadomestna zdravila.

Še vedno je treba krepiti programe za zdravljenje in zmanjševanje škode

Podatki iz programov zmanjševanja škode:

Med uporabniki heroina, si jih 62 % drogo injicira. Med uporabniki, ki jemljejo kokain, se je vbrizgavanje zmanjšalo za 3 % v primerjavi s prejšnjim letom (68 % vbrizgava).

Med uporabniki, ki so izjavili, da zlorablajo nadomestna zdravila, se je vbrizgavanje povečalo in leta 2023 doseglo 40 %.

Nalokson za domov: med vsemi anketiranimi jih je 44 % vedelo za program, 6,7 % jih je prejelo nalokson, 3,7 % pa jih je nalokson že uporabilo.

Še vedno je treba krepiti programe za zdravljenje in zmanjševanje škode

Zaznane potrebe in predlogi:

1. Starajoča populacija visoko-tveganih uporabnikov drog (komorbinosti, duševno zdravje). Možnost **zdravstvene nege** na terenu.
2. Večje število brezdomnih med injicirajočimi uporabniki. Urejanje bivanjskih razmer in vzpostavitvi prostorov za uporabo drog.
3. Med uporabnik predevladujejo moški. Povprečna starost anketirancev presega 40 let, čeprav se v nekaterih programih srečujejo z mlajšimi uporabniki. Terenski delavci poročajo, da se zdravstveno stanje in socialno-ekonomski status uporabnikov slabšata in da uporabniki potrebujejo več zdravstvenih storitev, varno sobo za uporabo drog in več oblik varnih nastanitev.
4. V Ljubljani zaznavajo porast nasilja med uporabniki in odprtih scen, kar je posledica premajhnih kapacitet programov, pomanjkanja novih programov in neodzivnosti lokalnih oblasti na spremembe.

.

Zdravstvene posledice uporabe drog

Zaradi pomanjkljivega ugotavljanja okužb, nezadostnega poročanja in zbiranja podatkov o ugotovljenih primerih in načinih prenosa, podatki o pojavnosti okužbe s **HBV in HCV** podcenjujejo breme teh okužb.

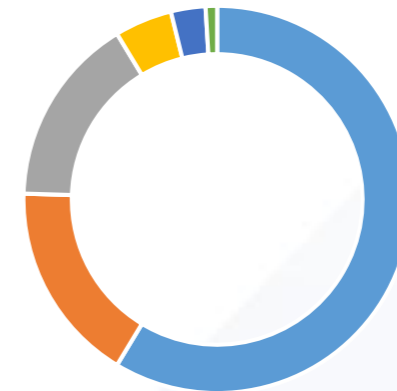
Več kot polovica anketiranih je poročala o zdravstvenih težavah. Večina jih ima **duševne bolezni** (depresija, anksioznost in samomorilne misli), glavobol, hepatitis C, bolečine v okostju, nespečnost in drugo.

Uporabniki lahko vrnejo infektivne odpadke v programe za zmanjševanje škode. 67,4 % jih je navedlo, da v program vračajo rabljene igle; vendar v letu 2020 opažamo povečano število lokacij z **zavrženimi iglami v lokalnem okolju**.

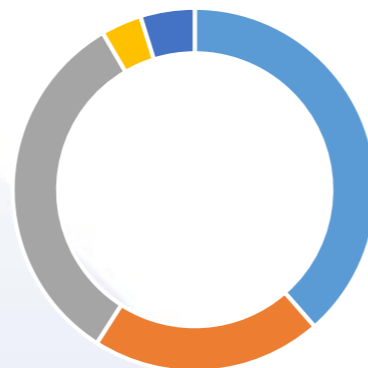
Zdravljenje – podatki iz TDI

Odstotek uporabnikov, ki so vstopili v program zdravljenja, po **glavni drogi**, 2023

- Prvič ali ponovno: 209 oseb



- Prvič 85 oseb



■ opioidi ■ kokain ■ konoplja ■ hipnotiki in sedativi ■ stimulansi

■ Opioidi
■ Kokain
■ Kanabis
■ Hipnotiki in sedativi
■ Stimulansi
■ Druge snovi

- 16 % uporabnikov je uporabljalo **kokain** kot prvo **dodatno drogo**, 16 % uporabnikov je uporabljalo **kanabis** kot prvo dodatno drogo, 8 % uporabnikov je uporabljalo **benzodiazepine** kot prvo dodatno drogo.

Zdravljenje

Starost ob prvi vključitvi v program nadom. zdrav: **29 let.**

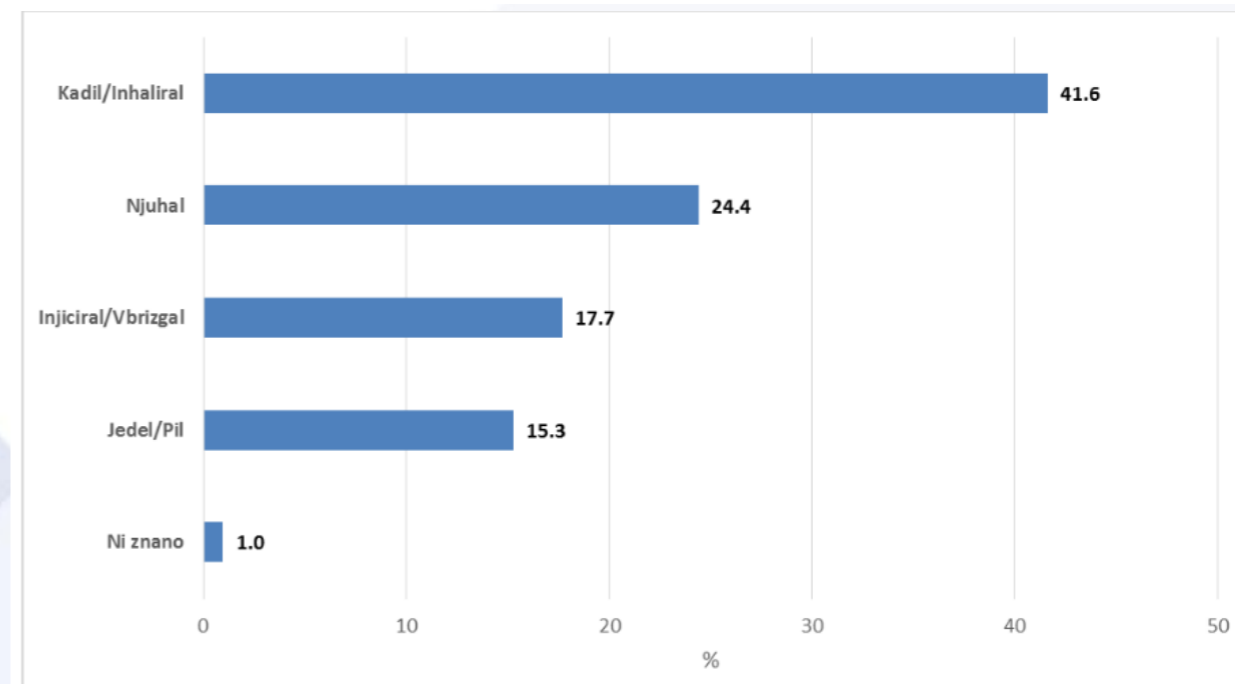
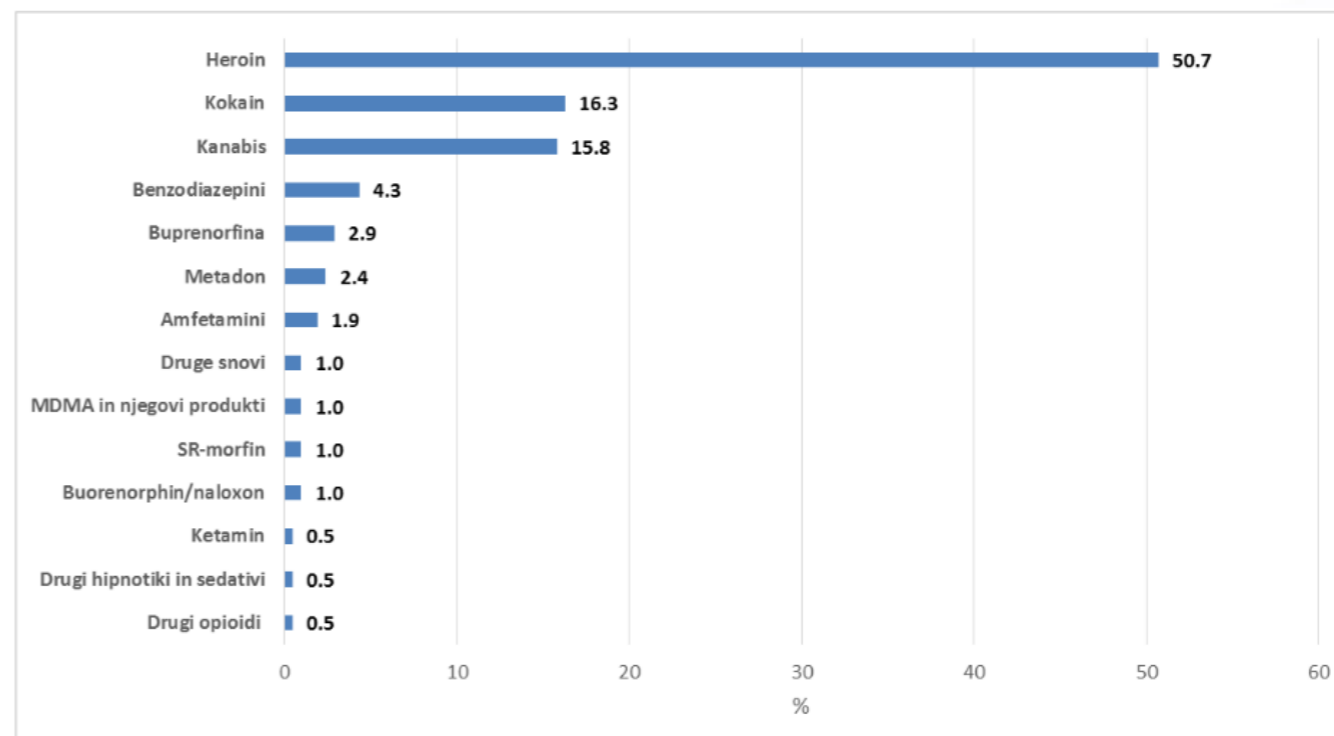
53 % brezposelnih, 78 % uporabnikov je imelo stalno namestitvev, 2 % brezdomcev

Podatki Koordinacije:

Nadom. zdravljenje: **2937**

Vsi obravnavani: **3544**, novi vključeni v substitucijsko zdravljenje: **209** oseb.

1706 metadon, 827 buprenorfin, 270 SR morfin in 90 kombinacijo buprenorfin in naloksona, Buvidal 161.



Zdravljenje

Število vključenih v **nizkopražne programne v 2023** brez uporabnikov programa DrogArt: 2840

Po podatkih Inštituta RS za soc. varstvo: ocena števila uporabnikov storitev DrogArt: 12.413, kar je na ravni let pred epidemijo

Zavetišči za brezdomne uživalce drog in Varna hiša za uporabnice drog žrtve nasilja: v 2023 vključenih 94 oseb, + vključenih 50 drugih pomembnih oseb

Visokopražni programi: 3086 oseb + vključenih 2700 drugih pomembnih oseb

Epidemiologija odpadnih voda

V spremljanju SCORE 2023 je sodelovalo sedem slovenskih občin (Ljubljana, Maribor, Domžale-Kamnik, Koper, Novo mesto, Velenje, Kranj).

Analiza vzorcev je pokazala, da je bila uporaba večine drog (kokaina, ekstazi/MDMA, metamfetamina in ketamina) najvišja v Ljubljani, medtem ko je Velenje imelo najvišjo uporabo za amfetamin in Koper najvišjo uporabo za konopljo.

Podatki za zadnjih 5 let pa kažejo relativno stabilno uporabo za večino drog, z izjemo **kokaina, katerega uporaba je narasla** v Mariboru, Domžalah-Kamniku, Velenju in Novem mestu. Uporaba amfetamina pa je v tem obdobju upadla v Domžalah-Kamniku. Omeniti velja, da sta se dve slovenski občini, Koper in Ljubljana, uvrstili **med 20 mest z največjimi** masnimi obremenitvami biomarkerjev konoplje (THC).

Preventiva

Univerzalni preventivni programi se izvajajo predvsem v šolah. V zadnjih letih se izvajajo različni programi, namenjeni staršem, kot je program »**Neverjetna leta**«.

Poleg programov, ki se ukvarjajo s krepitvijo zdravja in zdravih življenjskih veščin (Zdravstvena vzgoja, Zdrave šole), se izvaja več programov, ki se osredotočajo na preprečevanje uporabe drog, kot so Izštekanjani, Effekt itd. Na področju promocije duševnega zdravja otrok in mladostnikov v šolah že vrsto let poteka program **To sem jaz**.

Selektivne preventivne programe sestavljajo program za mlade, ki so opustili šolanje (PUM-O) in programi za ranljive družine, kot sta »Krepitev družine« in »Družinski centri«.

Leta 2023 se je začelo (v sodelovanju z UNODC in Lions Clubs International Foundation) z uvajanjem programa **Lions Quest** v Sloveniji v šolskem prostoru.

Preventiva

OKOLJSKA PREVENTIVA

V letu 2020 je Tržni inšpektorat RS v sodelovanju s tremi nevladnimi organizacijami izvedel 36 akcij »Skriti kupec« s katerimi so preverjali kršitve zakonodaje na področju prodaje tobačnih izdelkov in 23 akcij, s katerimi so preverjali kršitve prepovedi prodaje alkohola mladoletnim osebam. Na področju prodaje tobačnih izdelkov so kršitve beležili **pri 53 %** obiskov, na področju prodaje alkoholnih pijač pa so bile kršitve zabeležene **pri 65 % obiskov**.

Preventiva

INDICIRANA PREVENTIVA

V skladu z Resolucijo nacionalnega programa za duševno zdravje 2018-2028 je bilo v letu 2020 ustanovljenih **prvih 10** centrov za duševno zdravje otrok in mladostnikov, skupaj jih resolucija predvideva 50.

Centri so namenjeni otrok in mladostnikom, ki se soočajo s težavami v domačem okolju, s težavami v odraščanju, psihosomatskimi težavami, zasvojenostjo, razvojnimi težavami, učnimi težavami, čustvene in vedenjske motnje, motnje v spanju, motnje hranjenja, travma itn.

Novosti / dobre prakse

Primer storitve **spletnega svetovanja v 2022: DrogArt:** spletne intervencije izvedene pri 479 uporabnikih, spletno osebno svetovanje pri 5 uporabnikih.

Digitalizacija področja pri zbiranju podatkov, spremljanju stanja in stikih z deležniki (uporabniki, terapevti, splošna javnost...)

Ocena razširjenosti **psihiatrične komorbidnosti:** število epizod/hospitalizacij zaradi odvisnosti (F diagnoze F11-F19): **782** epizod/hospitalizacij v letu 2022 .

Evropsko poročilo 2024

„Glavno sporočilo Evropskega poročila lahko povzamemo s tremi besedami: **vsepovsod, vse, vsakdo**.

Veliko razpoložljivost drog in večja raznolikost snovi na trgu

Največja razpoložljivost kokaina doslej

Evropa ostaja tudi pomembno območje proizvodnje nekaterih snovi, zlasti sintetičnih drog in konoplje

Nenehno povečevanje proizvodnje sintetičnih stimulansov (amfetamin)

Vbrizgavanje stimulansov je povezano z bolj pogosto uporabo in je bilo razlog za lokalne izbruhe virusa HIV v mestih po Evropi.

Evropsko poročilo 2024

Nasilje, povezano z drogami

Ketamin se v nekaterih skupinah uveljavlja kot izbrana droga

Razmeroma stabilno stanje porabe MDMA

Vedno bolj zaskrbljujoče so posledice nenamerne uporabe močnih snovi ali mešanic snovi

Vzporedno je treba razviti tudi učinkovite strategije obveščanja o tveganjih

Sintetični katinoni, na primer 3-MMC in 3-CMC, se tržijo kot nadomestne snovi za droge, kot sta amfetamin in MDMA

Možne škodljive posledice naraščajočega zanimanja za terapevtske možnosti psihedeličnih drog

Fentanil - povečanje razpoložljivosti in škode za javno zdravje

Evropsko poročilo 2024

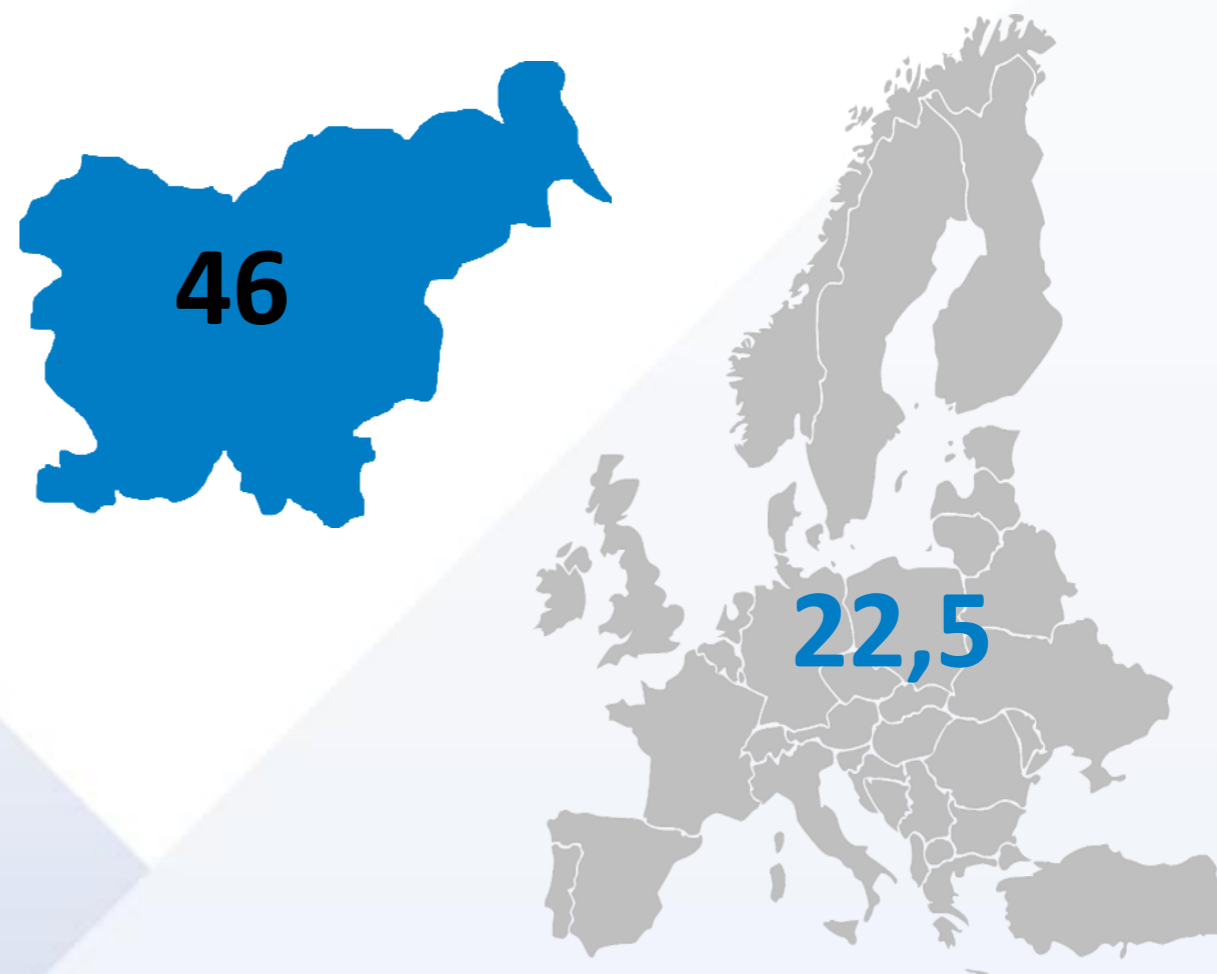
Vse večja podpora izvajanju z dokazi podprtih ukrepov v preventivi

Dostopen je Evropski program usposabljanja na področju preventive

Več kot 25 držav članic EU in sosednjih držav ima zdaj nacionalne predavatelje evropskega programa usposabljanja na področju preprečevanja.

Za dosego ciljev trajnostnega razvoja v zvezi s HIV in HCV je treba okrepiti zdravljenje in preventivo.

Stopnja umrljivosti zaradi prevelikih odmerkov v EU + 2 v 2022 je ocenjena na 22,5 smrti na milijon prebivalcev, starih od 15 do 64 let.



Evropsko poročilo 2024

Proizvodi iz konoplje, običajno z nizko vsebnostjo THC, se ponarejajo z močnimi sintetičnimi kanabinoidi, lahko povezani s prevelikimi odmerki (tudi) s smrtnim izidom

Užitni izdelki iz konoplje - prehrambni izdelki na nezakonitem evropskem trgu vse bolj dostopni. Izgledajo kot slaščice – grožnja javnemu zdravju (otroci)

HHC – prvi polysintetični kanabinoid

Nekatere države članice EU tudi spreminjajo politični pristop k rekreativni uporabi konoplju

Hvala za pozornost

